

SRBIJA 150 DIN / CRNA GORA 2 EUR / MAKEDONIJA 95 DEN / BIH 3.5 KM / HRVATSKA 15 HRK / SLOVENIJA 2.8 EUR

BUNDOV 3

29. VI 2017.

ISSN 2217-5628

BROJ 322

150 din

Srbija - Rusija

**Manje dolara,
više govora**

Nova vlada

**Kolika je moć
koalicionih
partnera**

Prilog

**170
godina
Galerije
Matice
srpske**

Nada Kolundžija, pijanistkinja

KREATIVNOST I TALENAT KAO CAROBNI PASULJ

Antologije u smislu zbirke, odabira najboljih ili najuspelijih artefakta, obično ne sastavljaju sami stvaraoci već stručnjaci. Nada Kolundžija je objavila sopstvenu, doduše, kako naziva "Malu antologiju" koja sadrži tri kompakt diska sa više od tri sata muzike i knjigu od 200 stranica, vid introspekcije pređenog umetničkog puta i kreativnih dijaloga koje je tokom četiri decenije umetničkog rada vodila s kompozitorima.

Udahnimo, izdahnimo i počnimo. Kako je tekao proces rada na ovoj antologiji?

Moji koncerti uvek počnu od jedne kompozicije koju želim da sviram i oko nje se nekako formira čitav program. Antologiji prethode tri programa koje sam izvela 2014. u Kulturnom centru Beograda pod nazivom Moja mala koncertna antologija. Kad sam to završila došla je jesen i osećaj, što mi se retko događa, da ne želim da odem od tog repertoara.

Ranije, čim nešto odsviram jednom-dvaput idem dalje. Ali ova tri programa bila su bogata na razne načine, tako da sam poželela da ipak ne pobeđem već da ih zabeležim na nosače zvuka da bi ih čulo što više ljudi; naravno ako se to dogodi. Sa druge strane, mislila sam da bi to izdanje imalo informativnu vrednost za razne profile, da može da ih zainteresuje, probudi radoznalost da više slušaju savremenu muziku, da više istražuju. Jer, u ovih poslednjih sto godina sažeto je mnogo pravaca u kojima se granala savremena muzika. I ne samo to! Klavir je tu prisutan u svom bogatstvu zvuka kao solistički instrument, klasičan i prepariran, u kombinaciji s klavirom igračkom, sa snimljenim muzičkim matricama, sa elektronikom uživo, pa sa snimljenom elektronikom... A dodala sam i muzičke kutijice, koje su prethodile pojavi aparata za slušanje muzike.

Znači li to da dok si spremala i svirala koncerte nisi pomišljala

Kreativnost i talenat kao čarobni pasulj

Pijanistkinja Nada Kolundžija sačinila je knjigu sa tri kompakt diska "UDAH/IZDAH, Mala antologija muzike za klavir 1914-2014", Vertical Jazz 2017. O Antologiji, muzičkoj umetnosti i univerzalnom duhu umetnosti koji je postigla ovim delom, s Nadom Kolundžijom razgovarala je **Ana Kotevska**

Foto: Zoran Raš

da će iz njih nastati ovaj veliki izdavački poduhvat?

Apsolutno ne. Tada sam jednodnevno nekoliko meseci istraživala nove stvari koje, sudeći po reakcijama mojih prijatelja i publike, nisu samo meni bile zanimljive kao osveženje i informacija. Prvo, sva ta dela su visokog muzičkog kvaliteta, drugo – sva imaju dodatne karakteristike, neka su meditativna, neka mistična, neka duhovita, različitih su atmosfera....

...I različitih stilova. U mladosti si bila među prvim zagovornicima Satija kod nas, na prvom disku je njegova kompozicija iz 1914, zatim smo te vezivali za Kejdža, pa za minimalizam, Filipa Glasa itd. Sad slušamo

i dela mističnih poruka Gurdžijeva-Hartmana iz 1927, tri kvazinaivne kompozicije Arva Perta iz sedamdesetih, ali i sasvim nova dela Miše Savića i Katarine Miljković iz 2014. To je tvoje lično viđenje sto godina klavirskog zvuka, bez Šenberga i Veberna, na primer...

I bez Štokhauzena i Kagela...

Postoji li neki zajednički imenitelj među 25 autora koje si uvrstila u Antologiju. Zašto baš oni? Čuješ li ih kao duhovne srodnike, imaju li neki poseban odnos prema muzici, kao recimo - traganje za autentičnim unutarnjim zvukom?

Kod mene je to, ne mogu da kažem naopak već sasvim prirodan

izbor iz ljubavi i znatiželje. Čim sam se oslobodila školskih programa odmah sam krenula da sviram Kejžda, Štokhauzena, Mesijana, Ksenakisa, one najteže, komplikovane partiture. A sada sam uplovila u neke mnogo mirnije, pitomije vode. Ne znam kuda će to dalje da vodi, ali ovaj poslednji izbor ne sadrži imena koja sam svirala dugi niz godina, osim Kejžda koji je uvek za mene...

...Početak i kraj Antologije?

Jeste, i nisam želela ni da ga ponovo snimam. Uzela sam davnašnje snimke dve sonatice sa LP-ja i odabrala im posebna mesta u ovoj zbirci. Znam zašto su one tamo i to mi znači. Sve ostalo je posledica ličnih afiniteta.

Imaš li uzora među pijanistima?

U jednom trenutku to je bio Herbert Henk, koga sam čula na Muzičkom bijenalu u Zagrebu dan pre mog nastupa; otkrio mi je jedan novi način sviranja koji sam htela odmah da primenim. I tu sam se razbila, između onog pre i onog što sam htela tada. Takođe i Dejvid Tjudor. Ima njih više u mlađim generacijama, Brus Brubejker, Helena Bagalo... da ne pominjem kompozitore. Danas postoje moćna producerska i marketinška imena, naravno u inostranstvu, koja se vezuju za izdavačke kuće, prave kombinacije programa i stimulišu izvođače da više sviraju nudeći im dobre finansijske uslove. Čitava ta industrija zadala mi je muke oko pripreme Antologije, recimo pla-

ćanje autorskih prava Filipu Glasu ili Dušanu Bogdanoviću, koji je za mene napisao "Malu molitvu", ali je prava dao izdavaču, itd.

Znači da si praktično ti bila i producent Male antologije.

Pa jeste, da. Nisam imala nikog, to je bio ogroman posao pored vežbanja i snimanja. Imala sam značajnu finansijsku podršku SOKOJ-a, pomogla mi je Organizacija za ostvarivanje prava interpretatora, kao i Skupština grada i Kulturni centar Beograda, koji su mi besplatno ustupili prostore i klavire za snimanje. Na kraju sam morala sama da uložim jednu trećinu sredstava. Projekat košta – pogledala sam ponovo da bih mogla da kažem, prosto ne želim ni da pantim – 670.000 dinara. Strašno mnogo! A uspela sam nešto da dobijem i preko Indiegoga, sajta za prikupljanje donacija, što sam sama postavila.

Plus, nisam želela da pravim ustupke, išla sam kao kamikaza. Kada sam videla ovaj dizajn moje prijateljice Dušice Knežević rekla sam "idemo", i otišle smo u najbolju štampariju (Publikum) da bi i oprema bila kako treba. I vrlo sam zadovoljna što nisam pravila kompromise.

Mala antologija se podjednako dobro sluša, čita i gleda.

Iza nje je tvoj univerzalni duh. Da li ti je nekad palo na pamet da komponuješ? Ili da improvizuješ?

Plašim se da komponujem jer toliko imam informacija u sebi da sumnjam da bih mogla da napravim nešto što bih mogla da potpišem svojim imenom. Ne mogu da otklonim sva iskustva, previše su tu. Improvizacija – da. Interesuje me i imam neki mali plan, čini mi se da bih tu mogla da idem direktno u improvizaciju.

U svakom slučaju, često podstičeš kompozitore da pišu nova dela.

Kad god imam priliku, posebno za Tribinu kompozitora, u okviru koje sam imala nekoliko celovečernjih programa, uvek zovem prijatelje kompozitore za koje sam

vezana. I tada nastaju nova dela... Mnogo dela je pisano na moju inicijativu, a imam i jedan manji broj sa posvetom.

Tvoj repertoar uglavnom nastanjuju kratke kompozicije. U Antologiji najduže delo, ono Vuka Kulenovića, traje 14 minuta, ali najčešća minutaža je 3 do 5 minuta. Međutim, ova dela nisu minijature, u smislu u kojem im je romantizam pridavao taj naziv. Čini mi se da si načinom sviranja, intenzivnim uživanjem u slučaju tri kompozicije Arva Perta, napravila monumentalnu celinu koja prevazilazi samo trajanje.

Za to je zaslužan Arvo Pert. Kratka kompozicija "Za Ana-Mariju" beskrajno je šarmantna i čista kao da ju je dete pisalo. Ili "Za Alinu"! Kada je neko tako veliki umetnik, on sa malo tonova može da vam otvori ceo svet. Mislim da je ta kompozicija jedan od vrhova literature za klavir. Potpuno čuderno, imate poredane note bez lukova, bez taktica i možete svirati na milion načina. Slušala sam Pertova objašnjenja, ali sam svirala drugačije.

Ili "Kanoni" Konlona Nenkeroua, poliritmija, četiri paralelna glasa, užasno teško.

Shvatam zašto njegove partiture nisu izvođene. Dopale su mi se njegove kompozicije i rekla sam – hajde da probam. Ali metrička podela 7:5! Bilo je zaustavljanja, govorila sam sebi da ne može, pa ipak se ta stvar pomerila, vrlo sporo i uz veliku koncentraciju. Ali, tu nije bilo trunke muzike. U jednom trenutku se iznenada pojavila. Eto šta znači uporan rad, mogućnost da čovek koji ima cilj prevaziđe sebe. Nagrada je ogromna!

Indikativni su odgovori nekih "tvojih" kompozitora na pitanje o odnosu prema klaviru. "Pokušavam da mu pridem bez prtljaga od nekoliko stotina godina", kaže Dušan Bogdanović, Katarina Miljković komponuje "za izvođača, a ne za instrument", a Ivana Stefanović tvrdi da je "klavir smešna i slatka

instalacija u kojoj ima nečeg detinjastog i naivnog". Kako bi ti odgovorila na to pitanje?

Mi smo prijatelji. Klavir je kao neki moj glas i naša komunikacija je takva da on u meni budi ono što ne mogu ni ljudi ni priroda. Dvo-smerna je. Naravno, ti momenti prave komunikacije, duboke i razmenjive, pojavljuju se kada se mnogo, mnogo radi. Ponekad to više nije realnost. Čovek se odvaja od svih funkcija svog tela i potreba svakodnevice. Ostaje sa zvukom, svojim telom i rukama.

Da li si prijatelj i s klavirom igračkom.

O, da (smeh). To je osveženje.

I možda demistifikacija velikog

klavira...

Evo kako se dogodilo. Opet Kej-dž. Kada bih duže pričala o bilo kojoj temi, Kej-dž se uvek vrta tu negde, i ja oko njega. Kada sam počela da preslušavam njegov opus u vreme studija, prvi put sam čula njegovu fantastičnu svitu za klavir-igračku iz 1948. On je uhvatio duh tog instrumenta na svoj uvek poseban način. Miloš Raičković mi je doneo taj prvi klavir, pa je stigao i drugi, a imam i jedan mali drveni ruski koji ima iscrtane crne dirke, baš preteča. Sada sviram na Schoenhutu, vodećoj marki za klavir-igračku.

Sastavni deo Male antologije je knjiga na srpskom i engleskom čime tvoje izdanje dobija i "izvojni" potencijal. Knjiga ima i svog urednika, muzikologa Ivanu Pricu koja je osmislila dijaloge sa kompozitorima, postavila im set pitanja i time dodatno obogatila dvosmernu komunikaciju. Od 25 kompozitora njih 18 je poslalo odgovore.

Volim dijalog sa kompozitorima. Ponekada mi je žao što su to samo reči, odu i nema ih više. To je bio razlog da ono što kompozitor ima da kaže bude zapisano. Da se čuje i pročita. Svoje priloge su dala i velika kompozitorska imena od kojih nisam očekivala da će se javiti s tim što neki nisu mogli ni da odgovore jer više nisu živi.

Pored napisa kompozitora, u knjizi je i pet eseja posvećenih tvojoj umetnosti i ličnosti koji doprinose bogatstvu i višeglasju Antologije. Stojiš li i iza tog izbora?

Jeste. To su ljudi s kojima sam na istom terenu savremene muzike, čije mi je mišljenje važno, koji čuju, koji znaju mnogo, znaju mene i moje sviranje, koji mi znače i koje volim. Dakle, iznad svega stoji ta neka lepota u bliskosti.

Tvoja Antologija potpuno nadilazi našu sredinu, mislim da niko ništa slično nije pokušao osim Miloša Petrovića, koga više nema. Zaboravljamo duhovna, finansijska i sva ostala

ponižavajuća ograničenja s kojima se suočavaju umetnici u Srbiji. Međutim, ostaje činjenica da si skoro tri godine radila na tom projektu u tim i takvim, u poslednje vreme sve gorim uslovima. Kako doživljavaš današnju kulturnu scenu, pre svega muzičku? Ljutiš li se zbog zanemarivanja stvaralaca, ponižavanja njihovog integriteta? Primećuješ li boljke društva i kako s njima izlaziš na kraj?

Pa ja – lako. Zato što sam sebe sklonila, a ne mogu da se požalim da nemam priliku da sviram, zaista mi to nekako ide. A ove godine nisam dobila podršku iz Ministarstva kulture i Grada koju sam tra-

žila, ali mi je baš potreban odmor, tako da mi i to odgovara. Odmoriću se.

S tugom posmatram naše buduće muzičare, mnogo kvalitetnih mladih ljudi. I ne znam šta će oni sa svojim talentima, znanjem, svojom posvećenošću. Ne znam kako će se baviti svojom profesijom, ne vidim da imaju prilike da sviraju. Jer, mora od nečega da se počne. Nisam ni ja sama stigla dovde nego sam kao mlada mogla da stičem iskustva. Da ne pričamo o dobrim salama koje treba platiti, kao i dobrom klaviru. Rado bih išla da sviram ovu antologiju po unutrašnjosti, ali nema instrumenta. Što se tiče klavira, cela naša zemlja je u ve-

likom hendikepu. To je ono malo što znam.

A naravno da je ova poplava televizijskih kanala, pinkovskih i drugih, koji su dno dna, pa još ispod toga, strašno zabrinjavajuća, nemam reči da objasnim kako je to moglo da se dogodi. Potpuni krah civilizacije, kulture, morala, kojem ogroman broj ljudi podleže. Tako da imamo paralelne svetove, više slojeva ljudi, pa svako pliva u svom sloju. Mi u manjini izbegavamo one druge nama strane. Ja mogu da sve to ne primećujem, mogu to sebi da dopustim, neko ne može, neko ne želi. Nekome to sve nije bitno. I pored toga, kad pogledam Beograd o kojem mogu da pričam, opet je prebogat različitim koncertnim izvođenjima. Kojim volšebnim štapićem kreativnost pobeđuje, pojma nemam. Kreativnost i talenat su biljke koje najviše rastu, kao čarobni pasulj.

Je li ovo sad bio udah ili izdah?

Pa udah/izdah, stalno su tu neodvojivi od života! Ako ih koristimo sabrano možemo da naučimo da vidimo više. To je trenutak meditacije koji nas pročišćava. I nema ni pre ni posle nego samo sad, misli nam ne lutaju, možemo sa malo reči da se razumemo. Ja očigledno ne mogu! Kvalitet života je onda drugačiji. A mi bolji.

Pa Kejdž je u stvari napravio umetnost od posmatranja. Njemu je svaki trenutak bio umetnički čin, bavio se zenom kao velikim osloncem i inspiracijom. Zato on nikada nije ulazio ni u kakve konflikte, pogotovo ne sa neistomišljenicima, već ih je povezivao sa sobom načinom na koji je saopštavao svoje ideje i svojom filozofijom života. Zapravo – on je filozof života. I u tim godinama kada nije bilo Pinka, na mene je uticao Kejdž.

U Antologiji sam ostvarila jednu svoju želju. Sebe sam ponekad nazivala gospođa Kejdž i želela da to nekako “ozvaničim”. Posao muzičkog producenta koji sam uradila sama potpisan je pseudonimom – Gospođa Kejdž.

Hvala obema na Antologiji i ovom inspirativnom razgovoru! 🍷